

Arrisku hori zenbait ekimenen bidez gutxitu behar da eta ekimen horietako batzuk dagoeneko jarri dira martxan: zentroetan sartzen diren unean, dituzten eskubideei eta betebeharrei buruzko informazio osoa ematea, beraiek ulertzeko moduan; zentroko bide egokian eta egituran parte hartzeko bideak ematea; elkarbizitza-arauak eztabaidatzea eta berrikustea; iradokizunak, proposamenak edo kexak egiteko bideak aurreikustea; zentroaren erabiltzaileak izan ziren eta, gaur egun, gizarteratuta dauden gazteen kasuak ezagutaraztea; gatazkak konpontzeko partaidetza-formulak bilatzea...

13. Jatorrizko familiarekin komunikatzen laguntzea

Jatorrizko familiarekin komunikazioa onuragarria izan daiteke adin txikikoentzat, horrek haien garapen pertsonalean eragin handia izango duelako eta, adin txikiko horien egoera berezia dela eta, haien erreferentzia-testuingurua mantentzea garrantzitsua delako. Beraz, adin txikikoarentzako onuragarria denean, erakundeek eta babes-baliabideek jatorrizko familiarekin komunikatzeko erraztasunak ematea komeni da.

14. Adin txikikoari bere adinari eta egoera pertsonalei egokitutako informazio osoa ematea bere eskubideei eta betebeharrei, burutuko duen prozesuari, babes-sistemaren ezaugarriei eta bere egoeran eragina izan dezaketen gainerako elementuei buruz

Adin txikiko atzerritar batek bere eskubideei buruzko informazioa eskura izan behar du babes zentro batean sartzen den unetik. Informazioak ahalik eta zabalena izan behar du, eta atzerritarren eskubideekin lotutako tutoretzak ematen dizkion eskubide zehatzak jaso behar ditu (nazionalitatea, egoitza-baimen iraunkorra...); bere egoerara moldatuta egon beharko du informazioak, eta ezarriko diren babes-neurriak barneratu beharko ditu. Informazioa bitarteko egoki baten bidez eman beharko zaio, bai idatziz, bai ahoz, ulertzen duen hizkuntza batean eta modu ulergarrian. Ahozko azalpenak modu irekian egin beharko zaizkio, aurreko esperientzien ondorioz izan ditzakeen konfiantza ezak eta susmo txarrak ekidinez.

Adin txikikoak, gainera, informazioa jasoko du erreforma- eta babes-zentroen arteko desberdintasunen, zigor-xede izan daitezkeen jokaerek eta arau-urratzeek dituzten ondorioen, barneratze-erregimenen, antolamendu orokorraren, zentroaren funtzionamendu-arauen, eta kexak edo helegiteak ezartzeko bideen gainean.

Adin txikikoaren baldintzetara egokitutako informazio osoa, adin txikikoak eskatzen duenean edo, aldizka, edozein egoera-aldaketa gertatzen denean, eman beharko da.

ADIN TXIKIKO HORIEN ARAUTZE ADMINISTRATIBOA ARINTZEKO

15. Hezur-proben azkartasuna eta fidagarritasuna hobetzea

Gure zerbitzuetara jotzen duten adin txikiko atzerritar gehienek ez dute agiririk eta, beraz, ez da haien adina ezagutzen. Kasu horietan, gaur egungo araudiaren arabera, fiskalaren

esku-hartzea beharrezkoa da, bere adina gutxi gorabehera ezagutzeko beharrezkoak diren hezurretako probak berehala egitea agindu dezan. Aurreikusita dago, bestalde, babesgabetasun egoeran dauden adin txikikoen Erregistroan kontsulta egin arte itxarotea, beste erkidego batean identifikatuta egon daitezkeelakoan, eta, beraz, hala bada, probak eginak izango direlako eta adin txikikoen datuak jasota egongo direlako.

Txostenean jasotako datuen arabera, proba horiek ez dira azkartasun berarekin egiten lurralde guztietan. Muturreko kasuetan, zentroan sartu eta emaitzak ezagutzen diren arte hiru edo lau hilabete igaro daitezke (29. eta 30. taulak). Bestalde, proben zati esanguratsu batek erakusten duenez, gaztea adinez nagusia izaten da. Bizkaian, zenbait urtetan, proportzio hori aztertutako kasuen %40ra arte ere iritsi da. Bi faktore horiek bateratzeak (proba egiterakoan atzerapena; emaitza adinez nagusia dela izatea) ondorio garrantzitsuak ditu harrera-zentroetako antolakuntzan.

Onea probak berehala egitea eta emaitzak ahalik eta azkarren eskuratzea da, harrera-zentroetara sartu aurreko pauso gisa, edo gizarteratzeko beste baliabide batzuetara jotzeko. Azken batean, proben gehienezko azkartasuna eta fidagarritasuna bermatzea da. Azken horri dagokionez, eskalak edo baremoak hobetu beharko lirateke, eta orain arte lortutako emaitzen eta jatorrizko dokumentazioarekiko duten korrelazioaren jarrapena egin.

Bestalde, erabiliko diren metodoek errespetagarriak izan beharko dute adin txikikoaren duintasunarekin, bere ahotsa entzunarazteko duen eskubidearekin eta probak egiteko baimena ematearekin; gainera, adin txikikoaren egoera pertsonaletara egokituta egon beharko dute, hizkuntzari eta kultura mailari dagokionez.

Edonola ere, jarraitu beharreko irizpidea adin txikikoaren interes gorena da; horregatik adina zehazteko zenbait proba baldin badaude edo adin tarte bat baldin badago, adinik txikiena adierazten duena hartzen da kontuan.

16. Harrera- eta berehalako erroldatze-agiria

Aurreko gomendioaren aplikazioa euskal administrazioen eskumenekoa ez den arren, haietan eragina du zuzenean: harrera-agiriak, aldundietan; erroldatzeak, udaletan.

Azken urte hauetan, Arartekoak askotan esku hartu behar izan du gai horien inguruan, aldundi edo udal batzuen aurrean beste batzuen aurrean baino gehiago.

Arartekoak beti defendatu duen irizpidea –gomendio honetan, berriz ere, jaso duena– beti berdina izan da : 1) Adin txikikoa Aldundiaren zerbitzuren batek harreran hartu badu, hori egiaztatuko duen dokumentazioa eman beharko zaio berehala; 2) Aldundiak emandako behin-behineko agiri horiek nahikoak izan beharko dute erroldatzea bideratzen hasteko, pasaportearen edo adin txikikoaren jatorrizko beste edozein dokumentazio iristea itxaron beharrik izan gabe.

Alabaina, zenbaitetan, ez administrazio-jarduerak, ez araudiak ez dira bide horretatik joan. Bestela, hiru lurraldeetan aztertutako 78 txostenetan lortutako denbora ertain,

maximo eta minimoen gaineko datuak ikustea besterik ez dago (Txosten honetako 29. eta 30. taulak). Arartekoaren ustez, irizpide horiek inolako arazorik gabe aplikatu ahal izateko, oztopoak baztertzea beharrezkoa da.

Erroldan izena emateak eragin positiboak ditu, herrian pertsona horien egoera normalizatzeko, administrazioen baliabideetarako sarbidea eta gizarte-laguntzak eskuratzea errazten duelako (gizarte mailako laguntzak edo eskolatzea, esaterako), eta gainontzeko adin txikikoen baldintza berdinetan osasun zerbitzua izateko eskubidea (familia-medikua izendatzea, mediku-historiala egitea...) ere ematen duelako. Administrazioak adin txikikoaren tutoretza hartzen duenean, udal erroldako izen-ematea atzeratzea ez da beharrezkoa lan-kidetzaren administratiboaren printzipioari eta adin txikikoaren gorenko interesari jarraiki.

17. Babesgabetasun-aitorpena eta tutoretzaren ardurak

Araudiak aurreikusten duenez, tutoretzaren ardurak Babeseko Erakundeak hartuko du bakarrik dauden adin txikiko atzerritarrek babesgabetasun egoeran daudenean. Tutoretzaren ardurak hartzen dueneko data administrazioek babesgabetasun egoeraren berri duteneko data bera da. Data hori zentroan sartzen den unea izan ohi da. Babeseko Erakundeak sartu zeneko data agertzea oso garrantzitsua da, denboraren zenbaketa osoa jakiteak garrantzi handia duelako egoitza iraunkorreko baimenarekin edo nazionalitatea eskuratzearekin lotutako araudian aitortzen diren eskubideak bermatzerakoan.

Aplikagarria den araudiak ez du eskatzen nortasun agiri zehatzik izatea babesgabetasun egoera adierazteko eta tutoretzaz arduratzeko; nahikoa da adin txikikoari entzutea eta babesgabetasun-egoera larrian dagoela ziurtatzea. Hala ere, kasu askotan, tutoretzaz arduratzeko dokumentazio zehatza izan arte itxaron behar da eta, hori dela eta, beste kasuren batean berari legezkiokoen hezkuntza- edo trebakuntza-programetan barnertzea atzeratzen da.

18. Egoitza- eta lan-baimenak bideratzeko eginbidea

Egoitza- eta lan-baimenak lortzea beharrezkoa da adin txikiko horiek behar bezala gizarteratzeko, eta adin txikiko gehienak babes zerbitzuetara joateko motibazio garrantzitsuena izan daiteke (ziurrenik, puztu gabe). Badakite baimen horiek gabe, aukera bakarra legez kanpo egotea edo delinkuentzian jardutea dela.

Bakarrik dauden adin txikiko atzerritarrekin lotutako arazoetatik eta hobetu beharreko aldeetatik, hauxe izan da, agian, azken urte hauetan Arartekoaren esku-hartzea gehien behar izan duena. Hori erakusteko, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundietara eramandako ofiziozko txostenak, eta urteko txosten desberdinetan jasotako datu, balorazio eta proposamenak ikustea besterik ez dago (Txosten honetako 4. eta 6. eranskinak).

Arartekoak beti izan duen irizpide interpretatzaileak ondorengo hauxe dio: baimenak ahalik eta azkarren eskatu behar dira, harrera hasten denetik 9 hilabete edo gehiago itxaron behar izan gabe. Egoitza-baimenari dagokionez, araudiak ondorengo hauxe ezartzen du: “*Adin txikikoa, Adin Txikikoen Babeserako Zerbitzu eskudunen eskuetan jarri denetik, bederatz*

hilabete igarota... eta bere familiarengana itzultzeko edo jatorriko herrira aberriratzeko ahalegina egin ostean, hori ezinezkoa izango balitz, egoitza baimena... emango zaio” (Atzerritarrek Espainian dituzten eskubide eta askatasunei buruzko Lege Organikoa garatzen duen araudi berriaren 92 artikulua, 2393/04 Errege Dekretuaren bidez onartutakoa).

Gure ustez, horrek argi adierazten du adin txikiko guztiek egoitza-baimena eskuratzeko eskubidea dutela. Babes-zerbitzu eskudunen pean dagoenetik gehienez bederatzi hilabetera eskuratuko du eta ez ditu bederatzi hilabete itxaron beharko izapideei ekiteko. Interpretazioaren arabera, adin txikikoa babesgabetasun egoeran badago, bere intereserako, tutoretzaren arduradunak diren aldundiek egoitza-baimena eskatzeko izapideei hasiera eman beharko liekete. Gauza bera gertatzen da egoitza-eskaera izapidetu behar denean.

Garrantzitsua da, beraz, izapide guztiak arintzea bere hezkuntzan eta lan-trebakuntzan hausnartzeko aukera ematen dion baimena lortzeko.

Halaber, adin txikikoak lan munduan hasteko borondatea eta nahia agertzen duen kasuetan, ikasten jarraitzeak ematen dizkion abantailai buruzko informazioa jaso denean, lan-bideratze eta lan-munduratzeko programetan sartzeko erraztu beharko litzaioke, lan merkatuan ahalik eta azkarren sartzeko, Atzerritarrek Espainian dituzten eskubide eta askatasunei buruzko Lege Organikoaren 40 j) eta 41 k) artikuluek jasotzen dituzten aurreikuspenak kontuan hartuta.

Gainera, adin txikikoa entzun ostean, Administrazioaren tutoretzaren mendean bi urte daramatzaten eta egoitza legaleko kasuetan dauden adin txikikoei dagokienez, egoitza bidezko nazionalitate txostenari hasiera eman behar zaio, KZ-ren 22. artikulua aplikazioari jarraiki.

Izapideak azkartzeko eta horiekin hasteko bederatzi hilabete zain ez egoteko irizpidea izan du beti Arartekoak. Txosten honetan, hala ere, zenbait irizpide interpretatzailearen arteko dialektika gairatu eta datu errealak aztertu nahi izan ditugu, lurralde bakoitzeko lagin esanguratsu batenak, gutxienez. Datuek gauzak argi uzten dituzte. Zentroko egoaldian eskatutako eta lortutako baimenen kasuak arretaz aztertuz gero (aztertutako 78 kasuetatik, 35), ondorengo hauxe ikus dezakegu:

- Araban, egoitza-baimena lortu zuten sei kasuetan igarotako batezbesteko epea 7 hilabete eta 10 egunekoak izan zen, eta oro har, mantsoen doazen kasuetan ere, epeak, alderaketa eginda, laburragoak dira.
- Bizkaian, aztertutako 38 txostenetako 23tan lortutako datuetan, baimen-eskaera egin arte igarotako epearen batezbestekoa 7 hilabetekoa izan zen eta ia hamaika hilabete gehiago itxaron behar izan ziren lortu arte. (Hau da: harrera-unetik urte eta erdira). Harrera gertatu zen unetik 9 hilabetera, ez zuen inork baimenik lortu.
- Gipuzkoan, baimen-eskaera lortzeko batezbesteko denbora-tartea urte eta erditik ia bi urteko artekoa izan zen (22 hilabete eta 15 egun). Kasu honetan ere, harrera hasi zen unetik 9 hilabetera, inork ez zuen baimenik lortu. Gutxieneko denbora-tartea 13 hilabete eta 12 egunekoak izan zen (kasu batean).

Atzerapen horiek guztiak, ez dira, kasu guztietan, euskal administrazioen erruaren emaitza. Eskaerak aurkezten direnetik baimena lortzen den arte igarotzen den denbora-

tartearen erantzulea Estatuko Administrazioa da. Hala ere, tarte hori igarotako epe osoaren zati bat besterik ez da. (Datuak 29. eta 30. tauletan).

Horregatik guztiagatik, Arartekoak, gomendio honen bidez, Foru Aldundiei eskatu nahi die, ahal duten heinean, harreran dauden adin txikikoen egoitza- eta lan-baimenak ahalik eta azkarren eska ditzaten.

19. Baimenen tramitazioen jarraipena egitea eta emaitzak ebaluazio-adierazle gisa erabiltzea

Adierazi dugun bezala, baimenak epe motzean lortzea oso elementu garrantzitsua da gizarteratze prozesu osorako.

Urte hauetan zenbait kudeaketa-formula erabili izan dira eta oraindik ere erabiltzen dira agiriak bideratzerakoan: zentroetako zuzendaritzaren ardura izan dadila; hezitzailearen batek edo adin txikikoaren tutoreak ardura hori har dezala; tramitazioa aldundietako zerbitzuetatik abiatuta gauzatu dadila; horretarako zehazki kontratatutako elkarte edo enpresa batek har dezala horren ardura.

Formula bakoitzaren abantailak edo desabantailak kontuan hartu gabe, badirudi beharrezkoa dela horietako bakoitzarekin izandako lorpenak sistematikoki aztertzea eta emaitzak erabaki desegokiak zuzentzeko eta berrikusteko ebaluazio-adierazle gisa erabiltzea.

20. Beharrezkoa den babes juridikoa eskaintzea

Ohiko tramitazioetan edo egoitza edo babes egoerei dagozkien egoeretan, sarritan agertzen dira azkar konpondu beharreko arazoak edo errekurritu beharreko baimen-ukazioak. Horren eraginez, beharrezkoa da gauzatzen diren prozesuen ezagutza espezializatua eta eguneratua.

Erakunde arduradunek, haien zerbitzu juridikoen bidez, zehazki adin txikikoen arduratzen ez diren beste zerbitzu orokorrekin –esaterako, Heldurekin– egindako hitzarmenen bidez edo beste zerbitzu espezializatu batzuk kontratatzearen bidez, bermatu egin beharko lukete beharrezko eta kalitatezko laguntza juridikoa, legediak aurreikusitako eskubideak betetzea defendatuko duten abokatu independenteen bidez.

Horretarako, beharrezkoa da adin txikikoen babes arloan diharduten profesionalen trebakuntza espezializatua ematea. Helduen eta adin txikikoen erregimenen artean dauden aldeak nabarmendu behar ditu trebakuntza horrek, bai prozedurari, bai hartu beharreko neurrien helburuari dagokionez.

21. Itzulera egitekotan adin txikikoaren interesaren arabera egiten dela bermatzea

Gaur egungo araudian aurreikusita dago bakarrik dauden adin txikiko atzerritarrak haien jatorrizko herrialdera aberriratzea, eta hori gauzatzeko zenbait berme daude ezarrita.

Funtsean, adin txikikoa bere familiarekin behar bezala biltzeko edo adin txikikoaren jatorrizko herrialdeko babes-zerbitzuek tutoretza egokia ezartzeko baldintzak eman behar dira, betiere adin txikikoaren segurtasunerako arriskurik ez badago eta berak edo bere senideek jazarpenik jasango ez badute. Babesgabetasun egoeran dauden adin txikikoen kasuetan, adin txikikoen babes-zerbitzuen txosten bat eskatuko da. Bertan, aberriatzea komenigarria den edo ez baloratu beharko da.

Babes-erakundeek adin txikikoen itzuleran ardurarik ez duten arren, haien parte-hartzea ezinbestekoa da, aurretik legezko tutoretza amaituta izatea beharrezkoa baita. Horretarako, baina, araudiak aurreikusten dituen arrazoiak bete beharko dira: besteak beste, babes-neurriak hartzea eragin duten arrazoiak desagertzea edo adin txikikoa beste babes erakunde batera aldatzea. Kasu horretan, erakunde horretan arreta- eta babes-neurriak egokiak direla egiaztatu beharko da, adin txikikoaren beharrianak, adina eta autonomia-maila kontuan hartuta. Kasu guztietan adin txikikoak esan beharrekoa entzun beharko da.

Oraingoz, eskura ditugun datuek adierazten dutenez, orokorrean, jatorrizko herrialdeetako adin txikikoen babes zerbitzuek ez dituzte arreta- eta babes-neurri egokiak ematen, eta, horregatik, zaila da babesgabetasun egoeraren aurrean araudiak aurreikusten dituen baldintzetara itzultzeko aukera izatea. Gainera, adin txikikoek haien herrialdeko agintarien eskutik jasotako trataeraren eraginez jarritako salaketek, adin txikiko marokoarren kasuan gutxienez, haien eskubideen egoerari buruzko zalantzak eta bere osotasun fisikoarekiko arriskuaren gaineko alarmak sortzen dituzte. Gogoratu beharra dago giza eskubideen babeserako nazioarteko araudiak edozein administraziok pertsonen osotasun fisikoa arriskuan jartzea galarazten duela, eta adin txikikoak direnez, hori inguruabar larrigarria da.

Arartekoak uste du babes erakundeak itzulerako txostenean oso rol garrantzitsua duela, haien tutoretzapean dauden adin txikikoak aberriartzeko ezintasunaren eraginez, adin txikikoen babes-araudiaren arabera. Adin txikikoaren egoeraren ebaluazio zehatza egin ostean neurria eragin zuen egoera bukatu dela egiaztatzean eta adin txikikoa entzun ondoren, tutoretza bukatu ahal izango da. Beste babes-erakunde batera aldatzeak eragindako tutoretza legala bukatzean ere, tutoretza amaitzeari dagokion urrats hori ezarritako bermeen arabera egin behar da, hau da, jatorrizko herrialdean aurreikusitako arreta- eta babes-neurriak behar bezala betetzen direla egiaztatuta.

HAIEN BEHARREN ARABERA EMANDAKO HEZKUNTZA MAILAKO ERANTZUNARI DAGOKIONEZ

22. Hezkuntza mailako administrazioaren esku-hartzea hizkuntza ikasteko programetan

Lehen aipatu dugun bezala, harreran hartutako adin txikiko askok ez dituzte ezagutzen gaztelaniaren edo euskararen oinarriko elementuak. Horiek ikasteko beste bide normalizatu batzuk erabiltzen lagundu behar zaie. Sarritan, lehen pausoa gutxieneko ezagutzak edo trebetasunak erakustean datza, intentsitate handiagorekin edo gutxiagorekin.